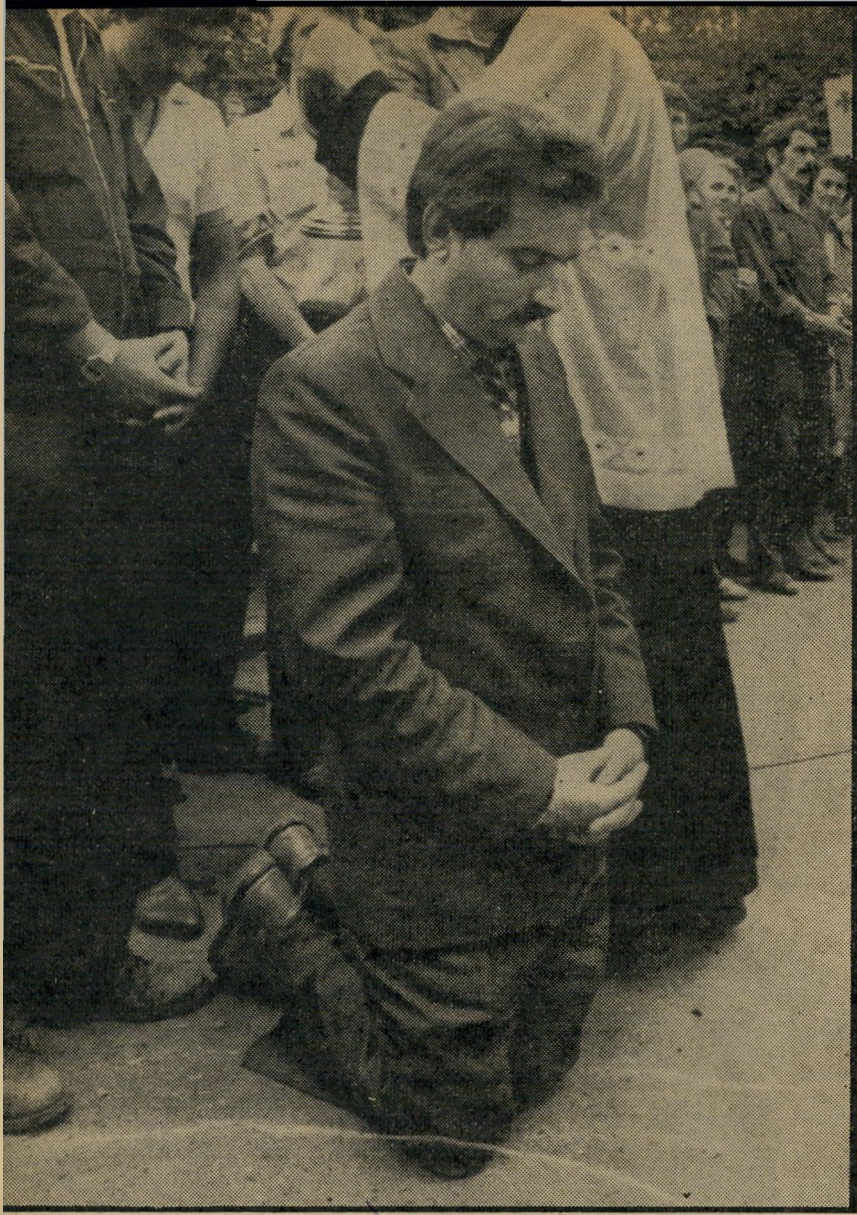

פולין על הברכיים

ה קרה ביום הראשון בבוקר: פולין כולה הפכה שטח כבוש. בשעה זו אין הבדל בין ורשה ורמאללה, לודז' ועזה, גדאנסק וגנין. מה שאסור שם, אסור גם שם. אפשר לגרש, לאסור בלי בית-מישפט, לסגור עיתונים, למנוע אסיפות והתבטאות פוליטית. אסור להפיץ גיף, לשבות, להשמיע דיעות. להתאסף. כל מילה כתובה טעונה צנזורה מוקדמת. יש רק הבדל אחד: בפולין שולט הצבא המקומי, הפולני, בעוד שבגדה המערבית שולט צבא זר, הצבא הישראלי. אולם

טון הסובייטי ישרים לאורך ימים עם איגוד מיקצועי חופשי במדינה קומוניסטית. הדבר סותר לחלוטין את הפיקציה התיאורטית, שעליה מבוסס המישטר הסובייטי וכל מישטר קומוניסטי אחר. פיקציה זו אומרת כי במדינה הקומוניסטית שולט „מעמד הפועלים“, באמצעות נציגו הבלעדי, המפלגה הקומוניסטית. ברגע שקמה אגודה מיקצועית חופשית, בלתי-תלויה, המייצגת באמת את הפועלים, מתנפצת פיקציה זו בגלוי לאלף רסיסים. זהו מצב בלתי-נסבל למישטר המבוסס לא רק על כוח, מישטר חשאי ומחנות ריכוז, אלא גם על אידיאולוגיה.

בעיני איש-שילטון סובייטי, הדבר אינו עניין פנימי של פולין. כי אילו נקבע התקדים שייתכן במישטר קומוניסטי חופש של איגוד מיקצועי — ובמילא גם חופשי השביתה, חופשי-הביטוי וחירות דמוקרטיות אחרות — לא היה ניתן להגביל זאת למדינה קומוניסטית אחת. במקום זה או במאוחר היה שואל את עצמו גם הפועל ההונגרי, הציכוסלובקי, הבולגרי, ולבסוף גם הרוסי — אם זה יתכן שם, מדוע אין זה אפשרי כאן?

הדוב האיתי

פירוש הדבר: התמוטטות המישטר הסובייטי מבפנים. התערערת סידרי-השילטון היסודיים של המישטר הקומוניסטי. מניעת הדבר האחד שאין המישטר הסובייטי ייטי יכול לסבול לחלוטין: הדרישה ל-חופשי-האדם, לבחירות חופשיות, לשביתה. מה שקרה השבוע הוא ביטוי להחלטה הנחושה של המישטר הסובייטי שלא לסרב בול התערערות זו. מבחינת התיאוריה הקומוניסטית, יש בכך הרבה מן האבסורד. שהרי לפי תיאוריה זו, על המדינה בחברה הקומוניסטית הלא-מעמדית, „להיעלם מ-עצמה“. אך הנה, 54 שנים אחרי המהפכה הבולשביקית ברוסיה, המדינה לא זו בלבד שאינה „נעלמת“, אלא להיפך: היא משתמשת באמצעי-כפייה טוטאליטריים כדי למנוע „היעלמות“ זו.

ר עיני האנשים השולטים בקרמלין, הדוגמה הפולנית מסוכנת הרבה יותר מאשר הדוגמה הרומנית. המישטר הרומני אמנם פרק מעל עצמו במידה רבה את האופורטופוסות הסובייטיות בענייני-חוק, אך הוא נשאר בעל דפוסים קומוניסטיים קפואים ואדוקים בענייני-פנים. הדבר התקבל, איכשהו, על דעת הסובייטים, או לפחות נסבל עליהם. ואילו הדוגמה הפולנית, ההפוכה, של נאמנות בענייני-חוק אך פירוק המישטר בפנים, אינה קבילה לחלוטין.

ראשי הקרמלין רגישים לאין שיעור יותר לענייני-פנים מאשר לענייני-חוק, כי ענייני-פנים הם הקובעים את שילטונם. אך יש לפרשה הפולנית גם היבט של ענייני-חוק. תנועת סולידריות הציטינה מן הרגע הראשון בנימה לאומנית חזקה ביותר. אחד מכוחות-ההדף שלה היה השינואה המסורתית של הפולנים לרוסיה, שדיכאה אותם במשך דורות רבים. בוודאי נדלק במוטסקבה אור אדום נוסף כאשר נאלצה הממשלה הפולנית להתיר, ב-11 בנובמבר, חגיגות לכבוד יום-השנה ל-לידתה של פולין המודרנית אחרי מלחמת-העולם הראשונה — חגיגות שהיו אסורות הן בימי הכיבוש הנאצי, הן בימי השילטון הקומוניסטי. כי חג זה קשור בזיכרו של יוהן פילסודסקי, הדיקטטור האנטי-סובייטי, שהנהיל לצבא האדום את מפלתו הגדולה ביותר בשערי ורשה, בשנים הראשונות של המהפכה הבולשביקית.

יוהן פילסודסקי
מנהל לצבא האדום

זהו הבדל למראית עין בלבד, כי השילטון הפולני פועל, למעשה, כזרוע של השילטון הסובייטי. פולין הפכה כימעט בגלוי שטח כבוש של ברית-המועצות. קיים בה המצב שאליו נכסף אריק שרון: שילטון של קוויזלינגים, המתיימר לייצג את העם המדוכא, בעודו פועל כמכשיר בידי השילטון הזר.

החרות האסורה

ה דבר היה בלתי-נמוע. רק תמימים יכלו להאמין כי השילט-

קך ואינסה

יוריד את הראש?

כך הוכנה המהפכה הנגדית. בראש השילטון המדיני והמפלגתי גם יחד הועמד גנרל. אין ספק כי בשקט, אך באופן יסודי, הוכן הצבא לתפקיד של השתלטות על המדינה, ולעימות עם המוני הפועלים. הכל הוזכר במידה רבה את הדרך שבה הפעילו מישטרים בורגניים את הצבא נגד הפועלים במאה שעברה. התנועה הסוציאליסטית קמה, בין השאר, כדי לשים קץ למצב זה. צחוק-הגורל הוא שעתה נאלץ מישטר סוציאליסטי להשתמש בצבא כדי לדכא את הפועלים.

מרחץ דמים?

מול פני הסכנה הכפולה של התמוטטות הדיקטטורה הקומוניסטית באחת מארצות הגוש המזרחי ושל פרישתה ההדרגתית של פולין מן הגוש הזה עצמו — היה ברור לגמרי כי הסובייטים יפעלו. אולם הדוב הרוסי נע לאיטו. בקרמלין שולטים כיום אנשים זקנים, אין הם פועלים באופן אימפולסיבי, מתוך התרגשות של רגע. אין הם ששים לקראת הרפתקות מסוג הפלישה להונגריה ב-1956, או הפלישה לציכוסלובקיה אחרי „האביב של פראג“. הנזק היה אז גדול מדי. לכן כילכלו הסובייטים את מעשיהם בזהירות. הם נסוגו לפני סולידריות, צעד אחרי צעד, כשם שמתאגרף מצטיין נסוג לפני יריבו וממתין לרגע הנכון להנחתת הנוקריאאוט.

סידרת הניצחונות סחררה לאימנע את ראשיהם של אנשי סולידריות. הם החלו חולמים על דמוקרטיה של ממש, על בחירות חופשיות, על מישטר רבי-מפלגתי, על השתלבות במערב. אחרי שלב ראשון של זהירות בלתי-אופיינית, הם החלו חוזרים לדפוסי-ההתנהגות הקלאסיים שהיו בעוכרי הפולנים פעמים רבות: התקוממות בלתי-מחושבת, חסרת-תחלת, מתוך הערפת הכבוד והגבורה על פני החישוב הסביר של האפשרויות. ובינתיים הירדדר המשק הפולני, כאשר הפועלים והאיכרים, שיכוריי-החופש, עבדו פחות ופחות. כל אותו זמן הכינו הסובייטים את המכה הנגדית. היה מנוי וגמור עימם שלא להפעיל את הצבא הסובייטי, אלא אם כן אין מנוס מכן, וגם אז רק כאפשרות אחרונה. תחת זאת ביקשו להטיל את המשימה על הקומוניסטים הפולניים עצמם, ועל הצבא הפולני.

לצמרת של המפלגה בפולין לא היו כל אשליות לגבי המטרה של סולידריות. אילו ניתן למהפכה הפולנית להתקדם באין מפריע, היתה הפקידות המפלגתית העצומה כולה בשלחת לכל הרוחות וקבוצה חדשה של מנהיגי-פועלים היתה תופסת את כל עמדות-המפתח, יחד עם זכויות היתר הכרוכות בהן. הצבא, שעליו מופקדת קצונה בעלת תודעה קומוניסטית גבוהה, הוא מכשיר יעיל בידי המפלגה.